

LIBRIS | We know
TRADUCERI LA CARTEA ROMÂNESCĂ books

Gara de Est, cap de linie

traducere și note de Kocsis Francisko

SZÁNTÓ T.
GÁBOR

Trezire	5
Dosarul Friedmann	7
Duș rece	14
„Fii foarte vigilent, tovarășe Benedek!“	22
Noapte de insomnie	35
Cafea fierbinte, pâine prăjită	41
Kata se îmbunează	52
„Toată lumea e un pod îngust...“	73
După două coniacuri	81
Friedmann face mărturisiri	88
Caută femeia!	92
Autoamăgire	112
Orice trebuie să aibă o cauză	121
Maiorul Benedek e nerăbdător	124
În drum spre casă	133
În vizită, la o cină cu lapte	152
Gusturile de acasă	171
Autoînvinuire	198
Totu-i bine când se sfârșește bine?	207
Hotărârea	218
Într-o grădină, undeva pe strada Virányos	237
Sfârșitul unei nopți exasperant de lungi	255
Friedmann face o nouă depoziție	272
Familia e împreună	277
Soluția: tovarășul Vadász	285
„Aici s-a băgat diavolul“	291
Metode croite pe măsură	304
Veste îmbucurătoare	311
La piață	323
Ce ar spune Beniamin?	343
Rezultatul consultației	349
„Să te binecuvânteze și să te păzească...“	357
Ultima șansă	365
Pregătiri de plecare	372
Veriga lipsă	382
Dincolo de orice graniță	393
Vizitatorii din zorii zilei	411
Confruntare	421
Veste rea	428
Epilog	441

Era beznă. A crezut că și-a pierdut vederea, dar apoi a deslușit contururile vagi ale ușii celulei. În timp ce-și forța ochii, o durere tăioasă i-a spintecat tâmpla dreaptă. Instinctiv, și-a dus mâna la cap, dar atunci l-a săgetat în claviculă. A simțit că degetele i se umezesc. Și-a mânăjit fruntea cu ceva lipicios și vâscos. Cu un gest reflex, a vrut să-și împingă șapca de pe frunte, ca să n-o păteze cu sânge, dar n-o avea pe cap. A încercat să se ridice în șezut, dar toate membrele îi erau grele și lipsite de vlagă, iar când a reușit să se sprijine pe coate, durerea provocată de contuzii l-a săgetat până la os. S-a întins din nou pe pardoseala rece.

Îi era frig. A simțit ceva ud sub șale. Și-a ridicat trupul, pentru a se trage mai încolo. Nu știa dacă e umedă pardoseala de beton ori e doar propria urină. Cu jena instinctivă, și-a dus mâna la crac. Pantalonii erau umezi și acolo. Și-a mirosit palma, dar n-a simțit nimic. Avea brațul ca de plumb, dar a pipăit împrejur: pardoseala de beton era umedă și în altă parte. Asta înseamnă că n-a făcut totuși pe el, s-a gândit ușurat. Era înfiorat de cămașa rece lipită de trup ca o compresă.

Era umed și peretele de care s-a rezemat cu spatele. Dezgustat, și-a șters sângele și mucii în mânăca sacoului, dar și fața îi era plină de răni, poate avea și nasul rupt. Rememorând cele petrecute în noaptea aceea, anchetatorii ar fi putut să-l și omoare în bătaie, așa cum l-au și amenințat de mai multe ori. Bănuia că puținele ore (sau, poate, doar minute) pe care le-a petrecut leșinat ori ațipit nu sunt decât un antract; și pentru că nu era dispus să recunoască nimic din acuzațiile absurde care-i fuseseră puse în cârcă, cu siguranță vor veni din nou și-l vor asalta cu întrebările și presupunerile lor iraționale. Mijindu-și pleoapa dureroasă, plesnită, și-a dat seama că celula e goală. Într-un colț se afla o grămăjoară de fecale și cârpe, dar nu era nicăieri un WC, deși credea că fiecare celulă e dotată cu așa ceva.

LURDIS | We know books

A fost cuprins de o neliniște apăsătoare, trebuia să se ușureze. Degeaba încerca să se abțină, simțea că nu mai poate amâna.

Asta i-a provocat suferințe de neîndurat și în urmă cu cinci ani: să se ușureze în aceeași încăpere în care tocmai se ascundea, mânca și se ruga și în care puteau intra și alți fugari. Frigul, foamea, permanenta amenințare a pierderii vieții, intrarea și ieșirea din ghetou și casele însemnate cu stea galbenă, riscul de a se da de gol, fuga din „Casa Fidelității”¹, din clădirea aceasta, care a fost la vremea aceea sediul Partidului Crucilor cu Săgeți², nu l-au slăbit atât de mult ca sentimentul necurăteniei de toate zilele care îi măcina trupul și sufletul.

Nu mai putea îndura nevoia tot mai apăsătoare. S-a târât până la colțul opus pe care, judecând după miros, l-au folosit și alții înaintea lui în același scop și și-a dat jos pantalonii.

A rupt două fâșii din cămașă, le-a umezit pe perete și s-a șters cu ele. Plin de scârbă, a fost cuprins de o profundă dispare, n-a mai avut puterea sufletească nici pentru rostirea rugăciunii obișnuite în astfel de momente.

¹ O aripă a palatului de pe strada Andrassy nr. 60 din Budapesta, devenită celebră sub această denumire, după ce a fost închiriată în 1937 de Partidul Național Socialist al lui Szálasi Ferenc.

² Partidul Crucilor cu Săgeți (în maghiară Nyilaskeresztes Párt) a fost un partid politic maghiar antisemit și pronazist, fondat în 1935 de Ferenc Szálasi, care a ocupat funcția de prim-ministru al Ungariei din 15 octombrie 1944 până în ianuarie 1945.

Când a sosit, cu câteva minute înainte de șapte și un sfert, mapa subțire se afla deja pe masa maiorului Benedek. La opt fără un sfert trebuia să fie prezent la ședința de comandament, iar după aceea, la un instructaj personal la colonelul Fényi, așa cum îl înștiința biletul prins la dosar.

Procesul-verbal avea data zilei anterioare, deci anchetarea reținutului a început cu cel puțin o zi și jumătate în urmă, dacă nu l-au ținut la stafidit acolo jos, într-un fel de „uscător“, ceea ce pentru cei care nu îndură izolarea e o încercare mai grea decât agresiunea fizică. În ciuda faptului că era ușor claustrofob, maiorul suporta mai ușor gândul acesta decât amenințarea directă, putând resimți toate suferințele orelor petrecute în celula strâmtă, de mărimea unui corp omenesc.

N-a înțeles prea bine de ce i se dă cazul în timpul desfășurării. Nu știa nici cine l-a luat inițial în primire pe Friedmann Beniamin, care a intrat în vederile Securității statului pe parcursul acțiunii pornite împotriva lui Rajk László¹ și a complicilor săi și care, conform materialului de urmărire, a fost legătura sionistă a ministrului de Interne, ulterior de afaceri externe, acuzat de spionaj.

Îi suna cunoscut numele inculpatului, dar își forța zadarnic memoria, nu-și putea aminti în ce situație putea să fi auzit de el înainte de asta. În legătură cu persoana sa, în dosar figurau următoarele informații:

Ședințele anunțate de conducerea Alianței Sioniste puse sub observație erau formale. Adevăratele decizii luau naștere în case

¹ Rajk László (1909 – 1949), născut la Odorheiu Secuiesc, a fost un politician maghiar comunist, fost ministru de Interne și de Externe al Ungariei. A fost executat în urma unui proces înscenat de regimul condus de Rákosi Mátyás, pe modelul eliminării adversarilor politici folosit și încurajat de Stalin. A fost reabilitat în 1956.

private, cafenele, la întruniri desfășurate fără întocmirea unui proces-verbal. Alianța întreținea legături amiabile atât cu funcționarii ambasadei americane, cât și cu factorii politici de decizie ai Iugoslaviei titoiste, unde, colaborând cu organizațiile frățești de acolo, acționau pentru stimularea emigrării în Israel. În ultima vreme, conducătorii Alianței s-au aflat într-o legătură tot mai strânsă, practic cotidiană, cu colaboratorii reprezentanței israeliene constituite la Budapesta, până în această primăvară ei acționând pentru îndeplinirea sarcinilor date de biroul din Viena. Friedmann Benjamin – unul dintre conducătorii aripii «mizrachiste»¹ a Alianței – era responsabil pentru menținerea contactului cu «regiunea sudică».

Formularea, care figurează și în documentele Alianței Sioniste, a răsunit în urechile maiorului ca o posibilă dovadă a intenției de schimbare forțată a granițelor.

Conform materialului de urmărire, Rajk a stabilit legături cu sioniștii prin intermediul unui element neidentificat până acum, ca să colaboreze în spionajul desfășurat în favoarea Iugoslaviei, iar ulterior în organizarea unor eventuale acțiuni diversioniste. De ce? s-a întrebat mașinal Benedek, la care a răspuns cu următorul paragraf:

Rajk László a promis Alianței Sioniste ajutor în crearea unor condiții favorabile în politica de emigrare a Ungariei.

Cine-i acest Friedmann? Și-a scotocit din nou în memorie. Nu poate fi un oarecare, dacă el a fost legătura lui Rajk cu sioniștii. Știa că a auzit deja de acest nume, dar deocamdată era incapabil să-și aducă aminte când.

Cazul grupului titoist de spionaj al lui Rajk a fost cercetat de mai mulți. Cum se știa în cercurile interne, cercetarea a fost condusă de însuși comandantul Securității statului, general-locotenent Péter Gábor. De zile întregi, aproape întreaga conducere lucra la cazul acesta, deși nu știau întotdeauna – nici pe departe întâmplător, după părerea maiorului – cine și ce fir al ramificatei serii de acțiuni infraționale va scoate la lumină. Firele nu se strângeau mănunchi decât acolo sus; și se zvonea și

¹ Mizrachi, organizație religioasă sionistă.

că locotenent-colonelul se consultă constant cu Conducerea Centrală, astfel că întregul proces este coordonat, în fond, de către conducerea de partid. Lui Benedek, într-un caz de asemenea gravitate, care atingea și cercurile cele mai înalte ale statului și partidului, lucrul acesta i se părea absolut normal.

Însă dosarul care zăcea în fața maiorului i-a dat urmării o direcție nouă. Problema s-a pus și în cazul arestațiilor din trecutul sionist, însă colaborarea concretă cu Alianța Sionistă n-a figurat până acum printre acuzații.

Aproape că nu exista nicio umbră de dubiu că ministrul căzut în dizgrație e agent titoist și că a făcut într-adevăr spionaj. Singurul lucru care i-a dat de bănuț a fost că s-a reușit descoperirea atât de repede, în numai câteva zile, a tuturor conexiunilor și să fie prinși zeci de membri ai complexeii bande de răufăcători. Cum se zvonea, mai mulți au și făcut deja mărturisiri concordante. Evident că au filat și mai înainte figurile-cheie, au așteptat numai să dispună de dovezi irefutabile, până atunci n-au vrut să bată toba și să declanșeze acțiuni oficiale.

Nu era naiv, știa că în anumite puncte sunt necesare trucuri de legătură ca să poată fi prinși peștii cei mari și vinovăția lor să fie incontestabilă în fața opiniei publice.

Legătura cu Alianța Sionistă l-a surprins, aceasta era o evoluție radical schimbată, însă a fost cuprins și de un sentiment de satisfacție că primește și el, deși până acum părea că a rămas, personal, pe din afara urmării bandei lui Rajk, un rol în descoperirea relațiilor rămase până acum nedezvăluite.

Se temea că ignorarea lui n-a fost nici pe departe întâmplătoare. Înainte și în timpul războiului, a fost el însuși membru al mișcării sioniste, așa a luat parte la rezistență. Când a intrat în 1945 în Partidul Comunist și și-a asumat serviciul din cadrul Securității statului, n-a dat importanță faptului că în autobiografie a scris despre viața sa anterioară doar că a trăit și gândit în sfera ideilor de stânga, a activat în colectivități muncitorești cu convingeri marxiste și, în acest spirit, a participat în timpul războiului la luptele antifasciste și la salvarea celor persecutați.

Cine voia putea să afle când, unde și ce a făcut, dar nimeni, niciodată, n-a pus în discuție aspectul acesta. Privind retrospectiv, sigur că ar putea să se spună: și-a mâzgălit trecutul, deși el, atunci, a simțit că și până atunci s-a aflat pe drumul cel bun și că a ajuns, în sfârșit, acolo unde și-a dorit mereu.

În zilele din urmă, în cazul mai multor arestați a ieșit la iveală că înainte de război au desfășurat activități sioniste. De dragul evidențierii, în comunicatele emise de la centru a figurat și numele lor cu sonorități germane avute înainte de maghiarizare. Asta i-a provocat neplăcere lui Benedek, deși știa că metoda era aplicată numai împotriva elementelor dușmănoase. I-a trecut prin minte că ar trebui să-și informeze superiorul direct despre omisiunea din trecut, dar amâna mereu luarea unei decizii. Ar putea să pară, într-un fel, o scuză și să provoace un efect contrar celui așteptat de la acest pas. Faptul că n-a primit până acum niciun fel de rol în cercetare putea să pară o întâmplare, cum putea, la fel de bine, să însemne și discreție din partea șefului său. A considerat că-i mai bine să facă abstracție de acest act. Dacă va fi întrebat, își va asuma deschis trecutul, nu are motive să-l nege.

La mijlocul anilor '30 a intrat în legătură cu Hașomer Hațair¹ și a participat, după ocupația germană, la rezistență împreună cu tovarășii săi, la acțiunile de salvare ale Vaad². Au fabricat hârtii false – legitimații, permise de liberă trecere –, au adăpostit familii în case apărute, au împărțit medicamente și alimente celor nevoiași. După eliberare, împreună cu alții, a intrat cu însuflețire în Partidul Comunist. A fost pe deplin convins că trebuie să elimine orice fel de discriminare care i-ar diferenția membri pe baza unor puncte de vedere care se abat de la lupta de clasă. Orice comunitate situată în afara acestora poate fi o piedică în calea țelurilor lor.

¹ „Paznicul tânăr“, organizația tinerilor sioniști marxiști, creată în 1912 (ebr.).

² Comitetul de coordonare a rezistenței și salvării vieții.

LIBRIS | We know books

A simțit că acum, în sfârșit, se poate liniști, toate frământările sale s-au dovedit neîntemeiate, incluzând aici și îngrijorarea provocată de autobiografia dispărută pe care – își amintea fără dubii – a văzut-o ultima oară, cu luni în urmă, în sertarul biroului, însă a căutat-o zadarnic în zilele din urmă, nu mai era acolo. A constatat clătinând din cap că vigilența dusă la extrem poate să dea în mania persecuției.

În general, îl îngrozea orice formă de extremism. Suporta cu greu brutalitatea, considera că-i o deviație profesională și se străduia să evite toate situațiile în care ar fi trebuit să recurgă personal la constrângere fizică. Știa foarte bine că lucrul la Securitatea statului nu-i joacă de copii, că violența e inevitabilă în unele cazuri. Fascismul a suferit o înfrângere, dar jarul lui se poate ațâța ușor. Un caz unic nu e important prin singularitatea lui, ci prin conexiunile sale politice, de aceea a trecut peste îndoielile de moment, atunci când își făceau loc înlăuntrul său, văzând că se stabilesc vinovății grave pentru acțiuni de mai mică pondere. Constrângerile psihice aveau, în general, efect și, după trecerea răstimpului necesar, suspectii săi erau dispuși să încline capul și să recunoască și vinovății tăgăduite anterior. După ce îi lăsa chiar și zile întregi în celula întunecată, cei mai mulți dădeau semne, zdrobiți, că s-au hotărât să facă mărturisiri lămuritoare. Benedek îi cerea întotdeauna șefului său să-i acorde timp, și a și primit în majoritatea cazurilor. Dacă a fost totuși constrâns să recurgă la metode mai dure pentru urgentarea lucrurilor, a cerut ajutor. Colonelul Fényi știa că-i un om de încredere, așezat, de aceea s-a dovedit a fi, în general, flexibil. Benedek a constatat că în unitate sunt mai numeroși cei care nu au rețineri comparabile cu ale sale. Uneori lua și atitudine față de subordonații săi, dacă vedea că folosesc inutil violența.

Studiind documentele, a tras o dușcă zdravănă din sticla de coniac păstrată în sertarul biroului. A început să bea de câteva săptămâni, ca să-și tempereze tensiunea, la puțină vreme

după ce ÁHV¹ s-a stârnit ca un stup de albine, pentru că au fost reținuți doi conducători ai serviciului de cadre al Partidului, apoi s-au auzit murmure că sunt de așteptat și alte arestări. A început eliminarea elementelor dușmănoase infiltrate în Partid – a sunat sloganul –, dar nimeni nu cunoștea amănunte, doar atât cât apăruse în *Szabad Nép*². Mohorât și îngândurat, a pândit zi de zi privirea șefului său. Într-un rând a încercat să afle de la Fényi câte ceva despre evenimente, dar acela a lăsat să-i treacă întrebarea pe lângă ureche. Trei săptămâni au fost de-ajuns ca Benedek să ajungă la disperare, iar acum, când ar fi putut să răsufle, în sfârșit, ușurat, pentru că suspiciunea lui s-a dovedit nefondată, a fost din nou cuprins de neliniște.

Nu înțelegea foarte precis rolul acestui Friedmann în toată afacerea asta. Formularea vagă, conform căreia a ținut legătura cu Rajk „prin intermediul unui element neidentificat până acum“, scotea în evidență faptul că acesta este un punct slab al materialului de urmărire. Fără dovedirea aceluia intermediar cade întreaga acuzație. Evident, lucrul acesta ar trebui să-l scoată de la acest om, care ar trebui să facă o depoziție agravantă pentru propria situație, desigur. Cazul șchiopătează.

Benedek s-a gândit cu groază că fascismul și sionismul ar putea intra într-o alianță. Și sunt în stare să ademenească și cadre de conducere, aflate în poziții-cheie, precum Rajk. Sau Rájk. Sau Reich. E șvab, probabil. Iar fratele său a fost la Crucile cu Săgeți la vremea respectivă. Poate din partea asta bate vântul. Deși Rajk e o veche piesă de mobilier.

A simțit cât de mare e miza. Uneori, legea în sine e prea puțin pentru triumful dreptății. În definitiv, dacă Rajk a avut într-adevăr legătură cu acest Friedmann, mai devreme sau mai

¹ Államvédelmi Hatóság – Serviciul de Apărare a statului a fost poliția secretă a Ungariei, similară în multe privințe Securității din România, de aceea, pentru ușurarea înțelegerii, textul tradus nu va face mari diferențieri între cele două servicii.

² Cotidianul Partidului Muncitoresc Maghiar, a apărut între 1942 și 1956.

LIBRIS | We know books
 târziu se va găsi și dovada. Numai de-ar ști de unde îi este atât de cunoscut numele lui.

A închis dosarul și-și masa tâmpla. N-a mâncat la micul-dejun și alcoolul i-a urcat la cap. Se simțea deja atât de nădușit și de frânt, de parcă ar fi la sfârșitul unei zile extrem de obositoare, deși ea nici nu începuse încă. S-a uitat la ceas: opt fără douăzeci. S-a dus la chiuvetă și s-a stropit pe față cu apă rece, și-a clătit și gura, ca să nu se simtă mirosul de alcool. S-a oprit în fața oglinzii de pe perete și și-a îndreptat uniforma. Ochii aveau cearcăne de oboseală. În săptămânile din urmă, nopțile îi treceau mai greu decât zilele care-i măcinau nervii la birou. Nasul lătăreț îi lucea întotdeauna, de parcă ar fi unsuros. În creștet a chelit aproape de tot. Părul rămas în părți a încercat să-l întindă cu apă și să așeze într-o formă cât de cât ordonată cele câteva șuvițe enervante care mai stăruiau pe creștet. Dacă putea, nu-și scotea chipul nici în fața colegilor, nici în fața celor anchetați, dar îi transpira continuu pielea capului. Îl enerva propriul aspect. Încă nu avea treizeci de ani, dar în ultimii trei ani s-a îngrășat supărător de mult și îi cădea părul.

S-a dat înapoi câțiva pași de la oglindă, ca să-și poată lua la ochi întreaga înfățișare. Și-a întins tunica pe burta rotunjită; de când s-a împlinit, făcea mereu falduri deasupra centurii; a aruncat o privire plină de reproș spre portretele lui Lenin, Stalin și Rákosi, aflate deasupra oglinzii, de parcă le-ar imputa în mod direct căderea părului și îngrășarea, deși vinovată era tensiunea de toate zilele. Și-a ridicat chipul, și-a șters cu batista fruntea nădușită și a pornit spre ședința comandamentului.